

Handläggare
Minja Hjorth
Telefon: 08-50831666**Till**
Kulturnämnden

Kontorsyttrande över betänkandet - Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Sammanfattning

Kulturnämnden har av kommunstyrelsen ombetts att yttra sig över en remiss av betänkandet - Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68).

Betänkandet rör den assimileringspolitik som bedrevs av svenska staten under 1800- och 1900-talen. I betänkandet föreslås mål och åtgärder för att bidra till upprättelse och främja försoning. Flera av dessa har relevans för kulturförvaltningen och Stockholms stad: Synliggörande och egenmakt, förverkligade och utökade rättigheter samt språkrevitalisering och kulturfrämjande åtgärder.

Kulturförvaltningen instämmer i sin helhet i betänkandet. Förvaltningen ser positivt på förslagen om kunskaphöjande insatser på olika nivåer i samhället, då bristande kunskap riskerar att bidra till att arbetet nedprioriteras. Betänkandet är i sig ett viktigt kunskapsmaterial som med fördel kan användas som utgångspunkt för vandringsutställningar, uppläsningar, iscensättningar och för pedagogiska ändamål. Kulturförvaltningen är tillsammans med stadens övriga verksamheter en arena för synliggörande av och kunskapsspridning om minoriteten, dess kultur, språk och historia.

Kulturförvaltningen instämmer i att regeringen behöver se till att det i det fortsatta arbetet med synliggörande och stärkande av tornedalingars, kväners och lantalaisets språk och kultur finns tydliga handlingsplaner och mål, där aspekter som tillräckliga resurser, långsiktighet och rätt kompetens är ledord.

Ärendet

Kulturnämnden har av kommunstyrelsen ombetts att yttra sig över en remiss av betänkandet - Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

År 2020 tillsatte regeringen en kommitté som bildade en sannings- och försoningskommission för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Kommissionen fick i uppdrag att utreda den assimileringspolitik som bedrevs av svenska staten under 1800- och 1900-talen samt att verka för att minoritetens historiska erfarenheter synliggjordes. Inledningsvis beskrivs åtagandet och minoritetens historia. En central del av kartläggningen är att redogöra för och analysera de 160 intervjuer som har gjorts med människor ur minoriteten om deras erfarenheter av försvenskningsspolitiken. Arkivsökningar och 12 forskarrapporter presenteras och integreras i analysen av kartläggningen. I betänkandet föreslås också åtgärder för att bidra till upprättelse och främja försoning.

Förslagen till upprättelse och försoning är indelade i mål, varav åtminstone tre av fyra är relevanta för Kulturförvaltningens arbete. Det första är *synliggörande och egenmakt*. Här står till exempel: ”för att bidra till att ge minoriteten en kollektiv upprättelse och främja försoning är det nödvändigt att i hela Sverige öka kunskapen om de historiska kränkningar som begåtts och de trauman som lever vidare än i dag.”¹ Målet är att ge minoriteten ökat inflytande. Till målet ges många förslag på insatser. Bland flera andra står det att regeringen ”ska ge förutsättningar till etablerandet av ett informationscentrum” och ”ett huvudmuseum”, att regeringen ska ge Vetenskapsrådet i uppgift att ”genomföra en forskningsatsning om minoritetens historia, språk och samhälle”, och att ”öka organisationsbidraget till minoritetsorganisationer”.² I det andra målet; *förverkligade och utökade rättigheter*, noterar kommissionen ”att minoriteten redan i dag har rättigheter genom Sveriges folkrättsliga åtaganden och svensk lagstiftning men att förverkligandet av rättigheterna brister.”³ Många intervjupersoner berättar att det är viktigt att meänkieli bevaras. Men för att språket ska överleva krävs att rättigheterna förverkligas. Betänkandet noterar att man inte bör ”begränsa sig till det som Sverige redan i dag uppfyller i lagstiftning.”⁴ och föreslår att ”de folkrättsliga åtagandena i förhållande till språkstadgan bör utökas.”⁵ Det sista målet som är särskilt relevant för Stockholm stad och Kulturförvaltningen är *språkrevitalisering och kulturfrämjande åtgärder*. Åtgärder för att bevara och främja minoritetens språk och kultur är centrala för minoriteten. Kommissionen ger en rad förslag som syftar till att främja språket och kulturen, bland annat genom att permanenta pågående insatser. Sammanfattningsvis handlar

¹ Betänkandet sida 606.

² För fullständig lista över förslag, se sida 596.

³ Betänkandet sida 625.

⁴ Betänkandet sida 630.

⁵ För fullständig lista över förslag, se sida 597.

försoning och upprättelse för intervjupersonerna i stor utsträckning ”om synliggörande av och kunskapsspridning om minoriteten, dess kultur, språk och historia.”⁶

Kommissionen är den första i sitt slag.

Ärendets beredning

Kontorsyttrandet har tagits fram av ansvarig för nationella minoriteter vid Museer och konst, i samråd med Stockholms stadsbiblioteks och förvaltningens samordnare för nationella minoriteter.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Kulturförvaltningen instämmer i sin helhet till betänkandet. Många tornedalingar, kväner och lantalaiset bor eller verkar i Stockholm som också är förvaltningskommun för meänkieli. Kulturförvaltningen består av verksamheter som har möjlighet att arbeta med både synliggörande och stärkande av språk och kultur. Kulturförvaltningen har därför som del i Stockholms stad en viktig roll i genomförandet av betänkandets förslag. I förordet till betänkandet skriver Elisabeth Fura att ”erfarenheterna från det gamla, mångkulturella och flerspråkiga Sverige formas till vägmärken för det moderna, framtida Sverige”⁷, som en önskad slutpunkt på arbetet med försoning och erkännande. Kulturförvaltningen kan, tillsammans med stadens övriga verksamheter, vara en kunskapshöjande arena på väg mot infriande av denna önskan.

Behov av kunskapshöjande insatser

Förvaltningen ser en risk med att bristande kunskap⁸ om tornedalingar, kväner och lantalaiset försvårar arbetet med synliggörande och erkännande. För att betänkandet ska få den effekt som önskas behöver därför kunskapsnivån om tornedalingar, kväner och lantalaiset höjas, både inom offentlig verksamhet och inom majoritetssamhället i stort. Information och kunskapshöjning är en viktig del i stadens arbete, i enlighet med existerande riktlinjer för stadens arbete med nationella minoriteters rättigheter. Stadsmuseet i Stockholm har nyligen genomfört projekt som har syftat till att öka kunskapen om de nationella minoriteterna i Stockholm. Dessa har bidragit till höjd kunskapsnivå hos medarbetare och en möjlighet till ökad medvetenhet och kunskap hos allmänheten. De nationella minoriteterna är, enligt bibliotekslagen, en prioriterad målgrupp för alla stadens bibliotek. Stockholms stadsbibliotek har arbetat

⁶ Betänkandet sida 42.

⁷ Sida 24 i betänkandet.

⁸ Okunskapen beskrivs bland annat i avsnittet 6.3 *Osynliggörande, nedvärdering och negativ särbehandling*, i betänkandet. Och i det avslutande kapitlet där förslagen presenteras, på sida 606.

stärkande genom en internutbildning för personal. Internutbildningar har visat sig fungera väl och de kan i sin tur gynna kunskapsspridning till en bred allmänhet. Kulturförvaltningen ser positivt på betänkandets förslag om kunskapshöjande insatser på olika nivåer i samhället, då det annars finns en risk att arbetet för att synliggöra minoriteten nedprioriteras.

Kontinuitet och kompetens

Kulturförvaltningen konstaterar att offentliga aktörers arbete för de nationella minoriteternas rättigheter ofta bygger på engagerade medarbetare med endast liten del av arbetstiden förlagd till synliggörande och stärkande av nationella minoriteters språk och kultur. Arbetet bedrivs även ofta i projektform som kortare, tidsbegränsade insatser. Dessa har sitt värde och är ibland en passande form, men när kontinuiteten brister blir det svårare att ta arbetet med synliggörande, erkännande och språkrevitalisering framåt.

Minoriteten blir främst delaktig i form av tillfälliga insatser. Avgörande aspekter för att säkra att arbetet för de nationella minoriteternas rättigheter generellt, och betänkandets förslag mer specifikt, får effekt, är därför personal med språk- och kulturkompetens hos de aktörer som ansvarar för genomförandet av betänkandets förslag.

För att betänkandet ska kunna ligga till grund för ett fortsatt arbete med synliggörande och stärkande av tornedalingar, kväner och lantalaisets språk och kultur behöver regeringen se till att det finns tydliga handlingsplaner/mål för arbetet på olika nivåer i samhället där, tillräckliga resurser, långsiktighet och rätt kompetens, är ledord.

Samordnad insats

Avslutningsvis är en samordnad insats, där kunskapshöjande åtgärder hänger samman med ökad kontinuitet och anställda med rätt kompetens, en bra förutsättning för att bejaka betänkandet. På sikt skulle betänkandets förslag då kunna leda till att tornedalingar, kväner och lantalaiset och meänkieli kan synliggöras och stärkas.

Betänkandet är viktigt inte minst som kunskapsmaterial. Det kan exempelvis med fördel användas som utgångspunkt för vandringsutställningar, uppläsningar, iscensättningar och för pedagogiska ändamål.

Maria Jansén
Förvaltningschef
Kulturförvaltningen

Fredrik Linder
Avdelningschef
Kulturförvaltningen

Bilagor

1. Betänkandet - Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Maria Jansén, Förvaltningschef	2024-03-08
Fredrik Linder, Avdelningschef	2024-03-08